

FƏAL TƏLİM ŞAĞIRD TƏFƏKKÜRÜNÜ İNKİŞAF ETDİRİR.

Nahidə Əhmədova,
Bakı Modern Təhsil kompleksinin müəllimi,
nahide_ahmed@mail.ru

açar sözlər: tədqiqat, fəal təlim, təfəkkür, dərslər formaları, metodlar, motivasiya, fəaliyyət, fərdi iş, cütlərlə iş, qruplarla iş, kollektivlə iş;

ключевые слова: исследования, активное обучение, мышление, формы урока, методы, мотивация, действия, индивидуальная работа, работа с парами, работа с группами, коллективная работа;

key words: research, active learning, thinking, forms of the lesson, methods, motivation, actions, individual work, working with couples, working with groups, teamwork.

Fəal təlim dialoq, qarşılıqlı fəaliyyət göstərməklə səciyyələnir. İnteraktiv təlimdə istifadə olunan metod və priyomlar tədris prosesini xeyli intensivləşdirir, onu şagirdlər üçün maraqlı edir, onların fəallığının artmasına zəmin yaradır. Bu keyfiyyətlər təlimin inkişafetdirici aspektini xeyli gücləndirir. Təlim-tərbiyə prosesində inkişafetdirici metodların tətbiqi müasir dövrdə fəaliyyətə, əməkdaşlığa, təhsilin məqsəd və vəzifələrinə yeni münasibəti əks etdirir.

Şagirdlərin bilikləri müxtəlif metodlarla öyrənmələri, tədqiqat aparmaları səmərəli nəticə verir. Tədris prosesini interaktiv şəkildə həyata keçirmək üçün şagirdləri yaradıcılığa həvəsləndirmək, onların fəallığına nail olmaq, müxtəlif metod və vasitələrdən istifadəni, düşüncə qabiliyyətlərini inkişaf etdirmək lazımdır.

Müxtəlif formalarda aparılan dərslər əlavə motivasiya yaradır, şagirdləri stimullaşdırır. Fəal təlimdə 4 iş forması (kollektiv, qruplarla, cütlərlə və fərdi iş formaları) nəzərdə tutulmuşdur.

Hər təlim forması dərslərin məqsədindən asılı olaraq seçilir və şagirdlərin fəaliyyəti bunun üzərində qurulur.

Fərdi iş prosesində şagirdlər verilən tapşırıqlar üzərində sərbəst çalışırlar. Bu tip öyrənmədə şagirdin rəqibi yalnız özüdür. Bu iş formasının əsas xüsusiyyətlərindən biri odur ki, müəllim hər şagirdin öz nailiyyətlərini müqayisə edir. Bu prosədə müəllimin rolu bələdçilik etmək və şagirdə kömək göstərməkdən ibarətdir.

Cütlərlə iş öyrənmə formalarından biridir. Adından da məlum olduğu kimi, bu öyrənmə formasında şagirdlər cütlərə ayrılır və verilən tapşırıqları birlikdə həll edirlər. Bu zaman cütlərdə birləşdirilmiş şagirdlərin bilik səviyyələri təxminən eyni, tapşırıqlar da onların səviyyələrinə uyğun olmalıdır. Cütlərin işi təhlil olunur. Fəal, tapşırığı tam və düzgün yerinə yetirən cütlər qalib elan olunurlar.

Qruplarla iş. Sınıfdə müxtəlif qabiliyyətli, fərqli bilik səviyyəsinə malik şagirdlərdən qruplar yaradılır. Qrupda bütün şagirdlərin qarşılıqlı ünsiyyəti təmin olunmalıdır. Şagirdlər bir-birinə kömək göstərir, fikirlərini təsdiq və ya inkar edir, tapşırıqları birlikdə yerinə yetirirlər. Müəllim prosesin tənzimləyicisi, köməkçi, bələdçi rolunda çıxış edir. Əməkdaşlıq yolu ilə, qruplarla iş formasında öyrənmə şagirdlər üçün əhəmiyyətli hesab edilir.

Kollektiv formalı dərslərdə problem bütün şagirdlərin iştirakı ilə araşdırılır, yeni fəaliyyət bacarıqlarının bünövrəsi qoyulur. Şagirdlərdə ünsiyyət bacarıqlarının təşəkkülü və inkişafı təmin edilir.

Təlim formaları ilə yanaşı, mövzuya uyğun interaktiv metodlar da müəyyənləşdirilir. Metodlar müxtəlifdir. Müəllim metodları seçərkən mövzunun məqsədini, vəzifəsini, şagirdlərin yaş və inkişaf səviyyələrini, veriləcək bilik, bacarıqların həcmi, məşğələnin keçirilmə şəraitini nəzərə almalıdır.

Deyilənləri bir dərs nümunəsində nəzərdən keçirək.

Mövzu: Ad bildirən sözlər.

Məzmun standartı: 4.1.5. Ad, əlamət və hərəkət bildirən sözləri tanıyır, fərqləndirir.

Təlim nəticəsi: Ad bildirən sözləri digər sözlərdən fərqləndirir, bu sözlərin hansı suala cavab verdiyini müəyyən edir.

İntegrasiya: təsviri incəsənət – 2.2.2 ;

İş formaları: kollektiv və qruplarla iş;

İş metodları: beyin həmləsi, müzakirə, anlayışın çıxarılması;

Resurslar: kompüter, proyektor, işçi vərəqləri.

Dərsin gedişi

Motivasiya məqsədilə şagirdlərə şəkillər göstərilir və onlara ad verilməsi təklif olunur. (şəkl.1)

Şagirdlərin fərziyyələri dinləndikdən sonra tədqiqat sualı elan olunur.

Tədqiqat sualı: Ad bildirən sözlər necə müəyyən olunur ?

Tədqiqatın aparılması üçün şagirdlər 3 qrupa bölünür və onlara işçi vərəqləri paylanır.

şəkil 1

İşçi vərəqi № 1 (“Bakı” qrupu)

1. “Dayımın evi Bakıdadır.” cümləsində ad bildirən sözlər hansı suala cavab verir?
2. Sözlərdən hansı həm ad, həm hərəkət bildirir?

İşçi vərəqi № 2 (“Günəş” qrupu)

1. Şeirdə yaxınmənalı ad bildirən sözləri tapın.
2. “Lalə” sözünü *kim?* və *nə?* suallarına cavab verən sözlər kimi cümlədə işlədin.

İşçi vərəqi № 3 (“Kür” qrupu)

1. “Şagird dəftərini müəllimə göstərdi” cümləsində canlı və cansız varlıqları bildirən sözləri tapın.
2. Cümlədə nöqtələrin əvəzinə yer bildirən ad yazın.

Kür çayı ----- tökülür.

Qruplar tədqiqatı bitirdikdən sonra işlərini təqdim edirlər. Hər qrupun işi müzakirə olunduqdan sonra meyarlar cədvəlinə görə qiymətləndirilir.

meyarlar / qruplar	əməkdaşlıq (qrup daxilində vəzifə bölgüsü nə əməl etmək)	davranış (digər qruplara işləməyə mane olmamaq)	tapşırığın cavabını izah və təqdim etmək	digər qrupları dinləmək, sual vermək, əlavələr etmək	yekun
“Bakı”					
“Günəş”					
“Kür”					

Nəticə və ümumiləşdirmə. Bu mərhələdə şagirdlərin öyrəndikləri yeni biliklər ümumiləşdirilir. Şagirdlər öyrənirlər ki, ad bildirən sözlər həm canlı, həm də cansız varlıqlara aid olur. İnsan adları bildirən sözlər *kim?*, heyvan və cansız əşyaları bildirən sözlər *nə?*, yer adlarını bildirən sözlər *hara?* suallarına cavab verir.

Dərsin sonunda formativ qiymətləndirmə aparılır.

Fəal təlim metodlarının tədris prosesinə daxil edilməsi şagirdlərdə lazımı təfəkkür əməliyyatlarının və yaradıcılıq qabiliyyətlərinin formalaşdırılmasına, təlimin keyfiyyətinin yüksəldilməsinə şərait yaradır. Əgər şagird müstəqil yeni biliklər kəşf edərsə, onda dərsə yaradıcı münasibət yaranır, əldə etdiyi bilikləri möhkəm mənimsəyir.

Şagirdin mövqeyi tədqiqatçı mövqeyidir. O, problemlərlə üzləşərkən onları müstəqil tədqiqat prosesində həll edir. Şagirdlər təlim prosesinin iştirakçısı, tədqiqatçı kimi çıxış

edir, fəal axtarış prosesində bilikləri mənimsəyirlər. Bu prosesdə müəllim fasilitator kimi problemləli vəziyyətləri planlı şəkildə təşkil edir, şagirdlərin qarşısına tədqiqat suallarının çıxmasına şərait yaradır, onların həllinə kömək göstərir.

FORMATIV QIYMƏTLƏNDİRMƏ

	I səviyyə	II səviyyə	III səviyyə	IV səviyyə
Fərqləndirmə	Ad bildirən sözləri digər sözlərdən fərqləndirmək də çətinlik çəkir	Ad bildirən sözləri digər sözlərdən müəllimin köməyi ilə fərqləndirir	Ad bildirən sözləri digər sözlərdən asanlıqla fərqləndirir	Ad bildirən sözləri digər sözlərdən düzgün fərqləndirir
Təyin etmə	Ad bildirən sözlərin hansı suala cavab verdiyini təyin etməkdə çətinlik çəkir	Ad bildirən sözlərin hansı suala cavab verdiyini müəllimin köməyi ilə təyin edir	Ad bildirən sözlərin hansı suala cavab verdiyini asanlıqla təyin edir	Ad bildirən sözlərin hansı suala cavab verdiyini düzgün təyin edir

ədəbiyyat

1. Ümumtəhsil məktəbləri üçün Azərbaycan dili fənn proqramı (kurikulumu).
2. Süleymanova A. Təhsilin əsasları. Bakı, 2014.
3. Veysova Z. Fənn müəllimləri üçün ixtisasartırma təhsilinin 2-ci modulu üzrə “Ümumi orta təhsil səviyyəsində yeni fənn kurikulumlarının tətbiqi üzrə” təlim kursunun iştirakçıları üçün təlim materialı. Bakı: “İnkişaf” EM, 2012.

ИНТЕРАКТИВНОЕ ОБУЧЕНИЕ РАЗВИВАЕТ МЫШЛЕНИЕ УЧЕНИКА

резюме

В статье речь идет об интерактивном обучении. Активное обучение представляет собой такую организацию и ведение учебного процесса, которая направлена на всестороннюю активизацию учебно-познавательной деятельности обучающихся посредством широкого, желательного комплексного, использования как педагогических (дидактических), так и организационно-управленческих средств. Так же приводится пример одного урока.

INTERACTIVE TRAINING DEVELOPS THE STUDENT'S THINKING

summary

The article is about interactive learning. Active learning is the organization and conduct of the learning process, which is aimed at the full activation of the educational and cognitive activities of the students through a broad, preferably complex, use of both pedagogical (didactic) and organizational and managerial means. An example of one lesson is also given.